

SZENTENDRE VENDÉGFORGALMÁNAK VIZSGÁLATA A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TURISZTIKAI SAJÁTÓSÁGAINAK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL

ILYÉS NOÉMI¹, LONTAI-SZILÁGYI ZSUZSANNA², MICHALKÓ GÁBOR³

Összefoglalás

Az urbanizációs folyamatok előrehaladtával párhuzamosan megjelent az igény a rekreációs célú utazásokra, melyek lehetőséget biztosítottak a mindennapokból történő kiszakadásra. Az infrastrukturális fejlődésnek köszönhetően létrejött elővárosi vasutak igénybevételével rövidebb idejű turisztikai mozgások zajlottak a nagyvárosok és a körülöttük, az agglomerációs zónában elhelyezkedő, szabadidő-eltöltési lehetőségeket nyújtó települések között. Az agglomerációs zónákon belüli, rövid időtartamú turisztikai mobilitás napjainkban is jelen van, azonban a jelenség nem feltétlenül illeszthető a konvencionális, azaz a kereskedelmi szálláshelyeken realizálódó turizmus keretei közé. Ennek egyik fő oka, hogy a nagyvárosok vonzáskörzetében létrejövő utazások jellemzően egynapos kirándulások, vagy üdülőkben történő pihenések, amelyek nem generálnak kereskedelmi szálláshely igényes forgalmat. A tanulmány célja, hogy bemutassa Szentendre turizmusának sajátosságait és felhívja a figyelmet a keresletben és a kínálatban megjelenő disszonanciák kezelésének lehetőségeire, illetve néhány fejlesztési javaslattal szolgáljon.

Kulcsszavak

agglomeráció, láthatatlan turizmus, Szentendre

Summary

As the urbanization processes progressed, new demands appeared for recreational travels in order to get away from the ordinary days. Due to the infrastructure development, suburban railways were built, resulted in shorter tourist movements between the big cities and the surrounding settlements in the agglomeration zone, which were providing recreational facilities. Short-term tourism mobility still exists nowadays, however the phenomenon may not fit into the framework of conventional tourism, i.e. tourism in commercial accommodation. One of the main reasons for this is that travels within the agglomeration zones are mainly one-day trips or recreational vacations at holiday resorts, which do not generate commercial accommodation-demanding traffic. The purpose of this study is to present the particularities of Szentendre's tourism, to draw the attention of the possibilities of managing dissonances in demand and supply, and to provide some proposals regarding the development.

Keywords

agglomeration, invisible tourism, Szentendre

Köszönetnyilvánítás

A jelen tanulmányban bemutatott kutatási eredményeket az OTKA K100953 „Magyarország láthatatlan turizmusa” című projekt keretében tártuk fel.

---

¹ Turizmus-vendéglátás szakos hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem – GTK MMI, Turizmus Tanszék; E-mail: ilyes.noemi222@gmail.com

² Egyetemi tanársegéd, Budapesti Corvinus Egyetem – GTK MMI, Turizmus Tanszék; doktorandusz, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola, E-mail: zsuzsanna.szilagyi@uni-corvinus.hu

³ Egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem – GTK MMI, Turizmus Tanszék; Tudományos tanácsadó, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet; E-mail: michalko.gabor@csfk.mta.hu

Bevezetés

Az ipari forradalmat követő urbanizáció egyes ciklusai egymástól eltérően mentek végbe Európa, majd a világ különböző pontjain. Az urbanizáció első szakasza, vagyis a városrobbanás időszaka, Nyugat-Európa után nem sokkal lemaradva Magyarországon is elkezdődött. Itthon ez a folyamat az 1867. évi Kiegyezést követő időszakra tehető (Dövényi–Kovács 1999), és eleinte leginkább csak a fővárost, Budapestet érintette erőteljesen. A mai közlekedési hálózat alapjait adó nyugati vívmányok, infrastrukturális fejlesztések hazánkba különösebb késés nélkül érkeztek, lendületet adva ezzel a városok fejlődésének. A városrobbanást követő dekoncentrációs szakaszban az erőteljes városiasodás folyamatai lelassultak, a városok és a falvak között létrejött kiélezett ellentétek enyhülni látszottak. Az urbanizálódó térségekben meghúzódó falvak egymástól lassan elválva két csoportot alkottak: a fejlődő, illetve a kevésbé gyors ütemben fejlődő településeket (Enyedi 1984). A nagyvárosok – jelen esetben Budapest – közvetlen földrajzi közelségében elhelyezkedő peremközségek különleges szerepben tűndökölhettek: az elővárosi vasutak létrejöttével könnyen és gyorsan megközelíthetőek voltak, mégis egészséges és élhető környezetet, valamint kikapcsolódási lehetőséget biztosítottak a városból elvágódó lakosok számára. A főváros melletti településekre történő kivándorlás a rendszerváltozás (1990) időszakára jól kirajzolódó agglomerációs övezetet hozott létre (Beluszky 1999), amelyen belül a nyüzsgést, nagyvárosi életet biztosító főváros és a környező kisebb, rekreációs lehetőségeket nyújtó települések különleges szimbiózisa máig megfigyelhető. A hagyományos lakóterületeken túl az üdülőterületek egy része is agglomerálódott, és idővel szuburbán övezetté vált (Dövényi–Kovács 1999).

Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisa alapján jelenleg a budapesti agglomeráció összesen 81 települést foglal magában (terport.hu 2017), amelyek közül – Budapest mellett – több helység a lakófunkción túl rekreációs szerepkört is betölt. A téma szempontjából releváns és fontos megemlíteni azokat a településeket, amelyek a Duna közelsége miatt turisztikai aspektusból kiemelkedőnek tekinthetőek. Budapestről északra ilyen települések Szentendre, illetve a Szentendrei-sziget kisebb falvai, például Kisoroszi, Szigetmonostor, Tahitótfalu és Leányfalu, amelyek máig őrzik az üdülőterületek tradicionális jellegét, noha ezeken a területeken ma már jócskán találkozhatunk egész évben ott tartózkodó, állandó lakosokkal is.

A magyar kormány 1550/2017. (VIII. 18.) határozata szerint immáron 70 település tartozik a Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térségéhez (magyarkozlony.hu 2017), amelyek átfedésben állnak, több, a budapesti agglomeráció északnyugati és északi szektorához sorolt településsel. Mindez ismételtén alátámasztja a budapesti agglomerációban elhelyezkedő helységek kiemelkedő turisztikai szerepkörét. Jelen tanulmány középpontjában a budapesti agglomeráció egyik turisztikai szempontból kiemelkedő városa, és a „Dunakanyar kapujaként” jegyzett Szentendre áll, amely mindössze 22 km-re helyezkedik el Budapeستől. Autóval a 11. számú főúton haladva alig több mint 30 perc alatt, HÉV-vel a Batthyány tértől kevesebb, mint egy óra alatt juthatunk el a megközelítőleg 26 ezres lélekszámú városba. Idényjelleggel menetrendszerinti hajójáratokat is igénybe vehetnek a településre látogatók, amelyekről csodás panoráma nyílik a településre. Szentendre a magyarok és a külföldiek által egyaránt kedvelt úti cél, mivel történelmi belvárosa máig őrzi autentikus jegyeit, valamint szintén itt található Magyarország első Szabadtéri Néprajzi Múzeuma, az 1972-ben alapított Skanzen. A város kiemelkedő turisztikai potenciállal rendelkezik, amely többnyire kulturális kínálatában realizálódik, ugyanakkor jelentős kirándulóforgalmat generál. A település számos régi idők emlékét őrző templommal, múzeummal, galériával és vendéglátó egységgel várja a kulturális turizmusra és a művészetre egyaránt éhező látogatókat. Elhelyezkedésének és a Duna közelségének köszönhetően számottevő, a vízparti pihenésre, kikapcsolódásra épülő, szabadidős célú második otthonokban realizálódó üdülőforgalom is tapasztalható a

településen. Egybevetve a város földrajzi adottságait és kedvelt attrakcióit, a kiemelkedő kereslet nagy volumenű vendégforgalmat sejtet, amely azonban kevésbé mutatkozik meg a szálláshely-statisztikákban.

Szentendre mint a szatellit turizmus archetípusa

Szentendre a fővároshoz viszonyított közeli földrajzi elhelyezkedése miatt úgynevezett árnyéktelepülésnek tekinthető, mivel feltételezéseink szerint a település turisztikai kereslete szorosan összefügg az agglomeráció centrumát képviselő Budapest keresletével. A fővárosba érkező bel- és külföldi látogatók szívesen tesznek Szentendrén fél- vagy egynapos kirándulásokat, mivel a város könnyen elérhető és viszonylag rövid időn belül, nem sok utazással töltött idő után, lehetőségük van a vidékiesség jellegzetességét és miliójét is megtapasztalni, ezáltal a fővároson kívüli élményekkel gazdagodni. Így Szentendre, több más várossal együtt megbújik a fővárost övező képzeletbeli ernyő alatt, melynek tartó vázát a stabil és jól megbízható budapesti kereslet alkotja.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának (EMMI) múzeumok látogatottságára és a Budapesti Közlekedési Központ (BKK) H5-ös HÉV vonalra vonatkozó statisztikái jól reprezentálják a látogatóforgalom volumenét. 2015-ben a három leglátogatottabb múzeum Szentendrén a Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen), a Városi Tömegközlekedési Múzeum és a Ferenczy Múzeum Kovács Margit kiállítása volt, melyek 184 788, 27 127 és 23 540 látogatóval büszkélkedhettek (EMMI 2016). A fővárosi tömegközlekedési vállalat adatait vizsgálva megállapítható, hogy 2015-ben összesen 279 000 db HÉV jegy került értékesítésre a vonalon Szentendre irányába, és az utasok száma 3 747 000 fő volt (Ilyés 2016). Igaz, ezek az adatok éves szinten összesített számok, amelyből nem tudjuk kiszűrni, hogy a HÉV-en hányan vásároltak jegyet turisztikai és nem turisztikai céllal (például lakóhelyre történő hazautazás), ugyanakkor az egyértelműen kimutatható, hogy hétvégeken, és állami-egyházi ünnepek alkalmával jelentősen megnövekedett a forgalom Szentendre irányába, amely igazolja a látogatók időbeli koncentrációját. Így feltételezhetjük, hogy Szentendre vendégforgalmának alakulását erős szezonális jellemzi.

Ugyanebben az évben azonban a kereskedelmi szálláshelyi kapacitások alig egy ötöde volt kihasználva, és 12 496 vendég összesen 22 560 vendégéjszakát töltött el a városban. Bár 2016-ban a vendégek (14 330 fő) és ezzel együtt a vendégéjszakák (26 194 éjszaka) száma is emelkedett (KSH 2017), arányaiban nézve ezek a mutatók még mindig igen alacsonynak tekinthetőek a feljebb említett forgalmi adatokhoz viszonyítva. A kereskedelmi szálláshelyek visszafogott vendégszáma arra enged következtetni, hogy a városba látogatók a legkevesebb idő alatt szeretnének a lehető legtöbb élményhez jutni, és felfedezni a környéket. Tapasztalati úton megállapítható, hogy a város turisztikailag leginkább kedvelt területét a látogatók teljes egészében bejárják egy fél-, illetve egynapos látogatás során. A legfrekvenciáltabb terület a történelmi belváros magja (Dumtsa Jenő–Bogdányi utca tengely), illetve a Duna Korzó sétány, ahonnan lehetőség van a természet közelségét is megtapasztalni.

Mivel a nagy volumenű kereslet aránytalanul kisebb volumenű kereskedelmi szálláshelyfoglalással párosul, azt feltételezhetjük, hogy Szentendre egy szatellit település (Michalkó et al. 2016), ahol jellemzően 24 óránál kevesebb időt töltenek a látogatók és nem vesznek igénybe kereskedelmi szálláshely szolgáltatást. Budapest földrajzi értelemben vett közelsége és nagyobb kínálata, valamint az agglomeráció által nyújtott kiváló infrastrukturális lehetőségek nem ösztönzik maradásra a látogatókat, akik így nem válnak többnapos turistává. A látogatók – egy bumeráng pályájához hasonlíthatóan – vagy visszatérnek az eredeti kiinduló, centrumot jelentő ponthoz, és ott hajtják álomra a fejüket, vagy esetleg magán, illetve szívességi alapokon használt üdülőkben szállnak meg, így kívül esnek a statisztikai adatgyűjtés körén. A jelentős egynapos kirándulóforgalom és a regisztrált szálláshelyeken kívül eső éjszakai ott-tartózkodás együttesen felveti a láthatatlan turizmus (Michalkó–Rátz

2013) jelenlétét Szentendrén. A város lokalizációja, illetve a részben abból eredő turisztikai mobilitási sajátosságok feltehetően nagy hatással vannak a település vendégforgalmának alakulására, amelyben felfedezhetjük a turizmus nem konvencionális formáinak jegyeit is. Ezek kapcsán jelen tanulmány az alábbi kérdésekre keresi a választ:

Kutatási kérdés 1: Milyen agglomerációs turisztikai sajátosságok figyelhetők meg Szentendre vendégforgalmának alakulásában?

Kutatási kérdés 2: Jelen van-e a városban a láthatatlan turizmus és ezzel összefüggésben melyek a konvencionális turizmus esélyei?

A tanulmány célja egyrészt, hogy Szentendre vendégforgalmának a vizsgálatával bemutassa a budapesti agglomeráció turisztikai keresletének sajátosságait, és felhívja a figyelmet a keresletben és a kínálatban rejlő disszonanciákra. Másrészt célja a láthatatlan turizmus és az agglomerációs kapcsolatok attribútumainak bemutatása, a főváros és Szentendre turisztikai viszonyán keresztül.

Elméleti háttér

A városi turizmus legkülönbözőbb kérdéseivel foglalkozó tanulmányok (Edwards et al. 2008) és monográfiák (Page 1995, Selby 2004) vizsgálati területe ritkán lépi át az adott települések közigazgatási határát, alig találkozhatunk olyan munkával, amely érdemileg fókuszálna a nagyváros (kitüntetetten a főváros) és a környék turisztikai kapcsolatrendszerének sajátosságaira. A hiátus oka abban keresendő, hogy – ugyan nyilvánvaló az agglomerációkon belüli turisztikai mobilitás jelenléte (lásd Párizs és Versailles szimbiózisa) – meglehetősen szűkös az a metodikai arzenál, amely megbízható módon bevethető lenne az áramlások jellemvonásainak feltárására. Bár a centrum területén kívül elhelyezkedő agglomerációs területek számos, ugyanakkor csekély bevételt jelentő aktív szabadidő eltöltési lehetőséget biztosítanak (például kerékpározás, szabadfürdőzés, túra az erdőkben), a kirándulók e tevékenységek közben is igénybe vehetnek kiskereskedelmi és vendéglátással kapcsolatos szolgáltatásokat, amelyek szintén környezetváltozással és élményszerzéssel párosulnak (Michalkó et al. 2016). Az agglomerációs területeken belül kiemelkedő figyelmet érdemelnek azok a települések, ahol a vidéki autentikusságot ipari kézműves termékek formájában tudják a vendégeknek átadni és értékesíteni, ezzel növelve a szuvenir kínálat széles palettáját és a bevételszerzési lehetőségeket (Zeng–Zhu 2011).

A vizsgált probléma egyik középpontját azok a budapesti agglomeráción belül, Szentendrén elhelyezkedő üdülők képezik, amelyek egyrésztől szabadidő-orientált második otthonként vagy szívésségi alapon átengedett szálláshelyként értelmezhetőek (Vepsäläinen–Pitkänen 2010). Fontos megjegyezni, hogy az üdülőingatlanokat hasznosítók keresletére abban az esetben tekinthetünk turizmusként, ha a településen van más, jelentős kereskedelmi szálláshely forgalmat generáló attrakció. Ennek hiányában csak az üdülőket hasznosítók jelenlétét tapasztalhatjuk (Hall–Müller 2004). Ugyanakkor az üdülőket igénybevevők is jelentősen hozzájárulhatnak a kiskereskedelmi, vendéglátóipari egységek, valamint a helyi őstermelők forgalmához.

A kevesebb, mint egy napos látogatások – kevés kivételtől (pl. múzeumok, fürdők) eltekintve – statisztikai módszerekkel nehezen mérhetőek. Mivel a 24 óránál rövidebb ideig tartózkodó látogatók nem veszik igénybe a regisztrált szálláshelyek szolgáltatásait, ezért a szállodák, panziók, kempingek stb. statisztikái nem reprezentálják a forgalom valós volumenét sem a településen, sem pedig az agglomeráció területén belül. Néhány mérési pont ugyan segítségünkre lehet a forgalom nagyságrendi meghatározásában (közlekedési vállalatok jegyértékesítése, parkoló automaták adatai, egyes attrakciók látogatottsági statisztikái, kiskereskedelmi- és vendéglátóegységek által bevallott jövedelem), azonban még egy komplex mutató megalkotásával sem lehet olyan pontos és egzakt adatokat kapni, amelyek

minden kétséget kizáró módon tükröznék a valós vagy ahhoz közel álló kereslet volumenét (Ilyés 2016).

Mivel a tudományban jelenleg nincs olyan egységes modell, amelynek segítségével lehetőség adódna az agglomerációs zónákon belül történő, minden turisztikai célú utazást tetten érni és számszerűsíteni, a szakirodalom a jelenségre egyfajta látogatói áradatként tekint (Scuttari et al. 2013). Stefano De Cantis (2015) és társai megállapították, hogy minél szűkebb területi egységet kívánunk vizsgálni, annál kevésbé precíz statisztikai adatokkal szembesülhetünk. Ráadásul a turisták, látogatók motivációit ugyancsak nehéz felfedni, melyet az egyéni preferenciákon túl az is megnehezít, ha egy településen több, eltérő típusú attrakció található. Wynen (2013) szerint az egynapos kirándulások esetében a távolság és a költség nagyban meghatározza a desztinációválasztást. Az egynapos kirándulások során megtett távolságot számos egyéni és szociális, illetve demográfiai tényező befolyásolja. Ilyen adatok az iskolázottság, a jövedelem, a gyerekek száma, de az időjárás és az évszak is meghatározó körülmény lehet. Mivel az agglomerációs zónában elhelyezkedő települések látogató- és vendégforgalmára hatással lehet a centrumot képviselő nagyváros, illetve a főváros turisztikai piaca, érdemes figyelembe venni a városi turizmus sajátos adottságait is. Az agglomerációs zónák középpontjában álló centrumtelepülések olyan nagyvárosok, amelyek a városi turizmus jellemzőit magukban hordozva – főként méretükből fakadóan – összetett turisztikai termékekkel és jól kiépített infrastruktúrával rendelkeznek (Michalkó 1999). A nagyvárosok, fővárosok sokrétű kínálatával egy kisebb település nem feltétlenül tud vetekedni. Éppen ezért az agglomerációs zónában lévő, nagyvárosokon kívüli, kisebb szatellit települések speciális, kettős helyzetben vannak: egyrészt élvezhetik a nagyváros iránti kereslet pozitív hatásait, másrészt a nagyvárosok árnyékába is kerülnek, mivel nem tudják felvenni a versenyt a centrumtelepülések kínálta sokszínű lehetőségekkel (Ilyés 2016).

Módszerek

A láthatatlan turizmus egyik attribútuma, hogy feltárásához a hagyományos turisztikai mutatókon túl egyéb rendszerezésre és elemzésre használható adatbázisokat kell összeállítani (Asero 2009), amelyet sok esetben korlátoz a megfelelő statisztikai adatgyűjtés hiánya. Ha rendelkezésre is állnak adatok, azok sok esetben hiányosak, nem teljes egészében megfelelőek vagy olyan ágazati mutatók (például tömegközlekedési adatok), amelyek esetében jelentős hibalehetőséget, esetleges torzítást is figyelembe kell venni. Ugyanakkor, a turisztikai szektor bevételeinek alapját képező jegyeladások, illetve egyéb forgalomból származó bevételek segítségével lehetőség van a láthatatlan turizmus jelenlétét felfedni.

Mivel Szentendre a Dunakanyar üdülőtérület és a budapesti agglomeráció közös metszetében helyezkedik el, a tanulmány több aspektusból kívánja a problémát vizsgálni. A város és a főváros konvencionális, kereskedelmi szálláshelyeken realizálódó turizmusra vonatkozó kapcsolatát az agglomerációs zónán belül a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisából kinyert információkkal elemezzük. Ennek kapcsán kínálati oldalról a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulását, keresleti oldalról pedig a vendégek és a vendégéjszakák számát vizsgáljuk meg, kiemelt figyelmet fordítva a centrumtelepülésként funkcionáló fővárosra, és Szentendrére.

A nem konvencionális turizmus bemutatását részben az üdülők számának és állományának vizsgálatával kívánjuk elvégezni. Ennek alapját a 2001. évben történt, Központi Statisztikai Hivatal által végzett népszámláláskor összeírt üdülők száma, valamint a 2002–2014 között történt állományváltozás adja, amelyet az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből nyerünk.

Az üdülők számának vizsgálatán, valamint a kereskedelmi szálláshelyek keresletének és kínálatának összevetésén túl 2015 nyarán kérdőíves vizsgálatot végeztünk Szentendre turisztikailag frekventált, belvárosi területén. A látogatók kérdőíves megkérdezése a város

önkormányzatának segítségével történt a Dumtsa Jenő utcában. A kérdőívet összesen 303 fő töltötte ki, kétharmad részben külföldi állampolgárok. Ugyanezen időszakban a szolgáltató és kiskereskedelmi egységek körében is történt egy kérdőíves megkérdezés, amely a turista megkérdezéshez hasonlóan csak kényelmi mintának tekinthető (85 egység volt segítségünkre), mégis érdekes tanulságokkal szolgál. A szolgáltatók kérdőíves megkérdezését a helyi TDM szervezet bonyolította az előzetesen elkészített kérdőív alapján. A kérdőív kitöltése önkéntes volt a szolgáltatók számára.

Eredmények

A budapesti agglomeráció regisztrált szálláshelyeinek adatait vizsgálva megállapítható, hogy a vendégforgalom jelentős része a centrumban, vagyis Budapesten realizálódik. 2015-ben Budapest a teljes agglomeráció vendégforgalmából 94,4%-ban részesült, amely igen jelentősnek tekinthető. Ha a vendégéjszakák számát nézzük, akkor Budapesten majdnem hússzor annyi (10 008 751) vendégéjszaka realizálódott, mint a környező agglomerációs zónában (598 160) (KSH 2016). Az eredmény nem meglepő, hiszen a főváros az ország turizmusában is kiemelkedő szereppel bír.

A budapesti agglomerációs zónában található üdülőket tekintve a 2011. évi népszámlálás közel 42 ezer üdülőt jegyez, amely 2002–2014 között összességében mindössze +3,8%-kal növekedett. Ez számszerűsítve +1 613 db üdülőt jelent. Szentendrén a népszámlálás idején az üdülők aránya az összes lakóegység százalékában mérve 23,1% volt, és a teljes agglomerációt tekintve a város az agglomeráción belül lévő üdülőállomány 6,1%-ával rendelkezett⁴. A 2002–2014 közötti növekményt vizsgálva szembevetendő, hogy Szentendrén növekedett a legnagyobb arányban az üdülők volumene az agglomeráción belül, amely +407 üdülőegységet jelent (1. ábra). Az ábrán jól látszik, hogy az agglomerációs üdülővezeti centrum (Szigetmonostor, Pócsmegyer és Leányfalu) közvetlenül Szentendre mellett, a Duna közelében található.

1. ábra: Az üdülőfunkció (2001) és az üdülőingatlanok számának növekedése (2002–2014) a budapesti agglomerációban

Forrás: Michalkó et al. (2017, 52)

Ugyanakkor Szigetmonostor és Pócsmegyer például a 2015. évi adatok szerint nem rendelkezik kereskedelmi szálláshellyel, míg Szentendre részesedése az agglomeráció összes férőhelyéből 9%, amely közel azonos Budaörs és Vecsés részesedésével. Alacsonyabb viszont

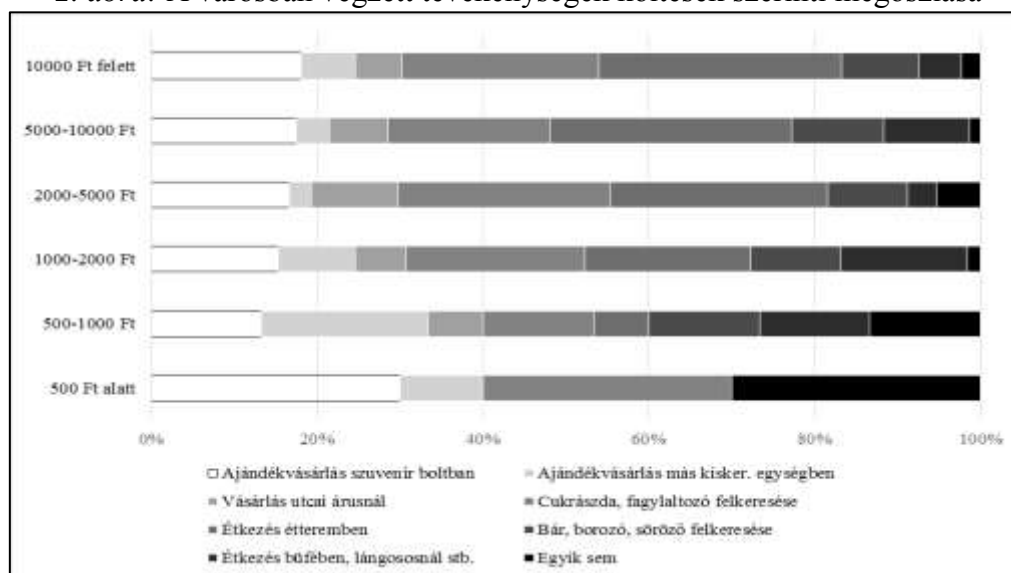
⁴ A KSH a 2001. évi népszámlálás során végzett teljes körű üdülő összeírást. http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/15/15_osszef.pdf (letöltve: 2017.06.12).

Gödöllő részesedésénél, amely 14%. Ha a vendégéjszakák számát tekintjük, Szentendre vendégéjszakái az agglomeráció összes vendégéjszakájának csupán 4%-át teszik (KSH 2016), amely jól reprezentálja, hogy a jelentős kereslet nem mutatható ki kereskedelmi szálláshelyen igénybe vett szolgáltatásokban, amelyet a kérdőíves kutatás is alátámaszt.

A kérdőíves megkérdezésben résztvevők nyilatkozatából az derült ki, hogy a látogatók 83%-a kevesebb, mint egy napot kíván Szentendrén eltölteni. A külföldi állampolgárságú megkérdezettek közül 47% Budapestről érkezett, és a fővárosba is tért vissza a kirándulása után, de a magyar állampolgárok közel egyötöde is így nyilatkozott. Ez a megállapítás szintén alátámasztja a problémafelvetésben említett kapcsolatot Budapest és Szentendre turisztikai kereslete között. A kérdőívet kitöltők közel fele átutazóban állt meg Szentendrén, azonban a nagy mennyiségű, különböző típusú egyedi információ miatt (ország, város, régió, megye) nem lehetett értelmezni a kiindulási és érkezési településekre vonatkozó kérdésre adott válaszokat. Azok a turisták, akik egy vagy több éjszakát töltöttek a városban, legnagyobb arányban szállodában (33,2%), panzióban (20,4%) és rokonoknál (21,1%) szálltak meg. A kérdőívet kitöltők városlátogatási célja igen sokrétűnek bizonyult. A válaszadók több lehetőséget is megjelölhettek. 56%-uk múzeum, műemlék és templom látogatás céljából érkezett a városba. Ezzel együtt magas arányban (42%) voltak, akik különösebb cél nélküli sétálgatást terveztek, vagy a környéken kirándultak, pihentek (41%) és ennek kapcsán látogattak el Szentendrére. Ehhez szorosan kapcsolódik a megtekintett látványosságok toplistája, melyet a Szamos Marcipán Múzeum vezet. A további legnépszerűbb látványosságok a kérdőívet kitöltő látogatók körében a Belgrád-székesegyház és a Ferenczy Múzeum Kovács Margit kiállítása, amely az EMMI múzeumokra vonatkozó statisztikájában is az előkelő harmadik helyet foglalta el. A kapott eredmények alátámasztják a kulturális turizmus dominanciáját Szentendrén.

A kérdőívet kitöltők 31,0%-a több mint 10 000 forintot költött a városban tett látogatása során. Ha a 2. ábrán látható, a városban végzett tevékenységek és költség kapcsolatát vizsgáljuk, megállapítható, hogy az egyes költési intervallumokon belül nagyon hasonló a tevékenységek megoszlási aránya.

2. ábra: A városban végzett tevékenységek költségek szerinti megoszlása

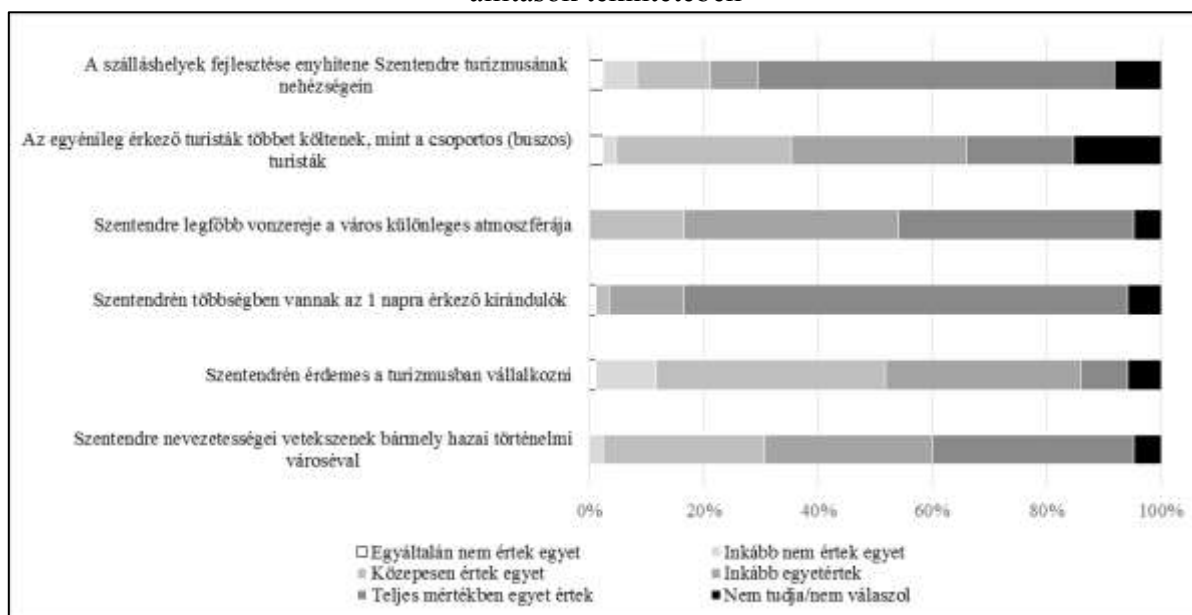
Forrás: Kérdőíves megkérdezés Szentendrén, 2015 nyarán (Saját szerkesztés)

A 2. ábra alapján elmondható, hogy a két legmagasabb költési intervallumon belül (10 000 Ft felett és 5 000–10 000 Ft között) az „Étkezés étteremben”, valamint a „Cukrászda, fagyalatozó felkeresése” tevékenységek szerepelnek kimagasló arányban, amely

alátámasztja a vendéglátóipari egységek fölényét a szektoron belül. Érdeemes szót említeni a szuvenir boltokban történő ajándékvásárlásokról, ahol a látogatók, turisták szintén nagy arányban költenek, és ez gyakorlatilag elválaszthatatlan része a Szentendrén tett látogatásoknak.

A szolgáltatói szektor képviselői által adott válaszokból a Szentendre turizmusára és vendégforgalmára vonatkozó eredmények emelhetők ki (3. ábra).

3. ábra: Szentendrei szolgáltatók véleményének megoszlása egyes, turizmusra vonatkozó állítások tekintetében

Forrás: Kérdőíves megkérdezés Szentendrén, 2015 nyarán (Saját szerkesztés)

A 3. ábrán szembeötlő, hogy a kérdőívet kitöltő szolgáltatók szerint Szentendrén többségben vannak az egy napra érkező kirándulók és a szálláshelyek fejlesztése enyhítene a város turizmusának nehézségein. A látogatók költésére vonatkozóan viszonylag kevés szolgáltató ért teljes mértékben egyet azzal, hogy az egyénileg érkező turisták többet költenek, mint a csoportos (buszos) turisták, amely arra utal, hogy a szervezett csoportos utakkal érkező látogatók komoly bázist képviselnek a kiskereskedelmi egységek forgalmában. Azokon kívül, akik nem adtak választ, nem volt olyan szolgáltatói egység, amely ne értett volna egyet azzal, hogy Szentendre legfőbb vonzereje a város különleges atmoszférája. A szolgáltatók pozitív irányba hajlóan nyilatkoztak arról is, hogy Szentendre nevezetességei vetekszenek bármely hazai történelmi városával. A legkevesebben azzal az állítással értettek teljes mértékben egyet, hogy Szentendrén érdemes a turizmusban vállalkozni, amely felvethet további vizsgálatra érdemes kérdéseket.

Egy másik kérdésben, szintén Likert-skála alkalmazásával feltártuk, hogy a szolgáltatók a helyi adók csökkentésében, a parkolási rendszer átalakításában, és a marketing erősítésében látják leginkább a fejlesztési lehetőségeket. Az ezekhez kapcsolódó állításokkal a 81 szolgáltatóból rendre 66, 74, 65 szolgáltató értett egyet jelentősen, illetve nagyon jelentősen.

Összefoglalás

Jelen tanulmány Szentendre vendégforgalmának vizsgálatát tűzte ki célul a budapesti agglomeráció turisztikai sajátosságainak figyelembevételével. Budapest mint az ország fővárosa önállóan is kiemelkedő szereppel bír Magyarország turizmusában. A várost körülvevő agglomerációs zónát azonban érdemes több aspektusból vizsgálni, hiszen a gazdasági, társadalmi és szociológiai kapcsolatokon túl az egyes agglomerációs települések

között is nagy volumenű turisztikai mozgások figyelhetőek meg. Ezen turisztikai mobilitás vizsgálata és elemzése túlmutat a konvencionális turizmus statisztikai eszköztárán, és sok esetben új kutatási módszertan bevezetését igényli.

Megállapítható, hogy az agglomerációs terület középpontjában álló centrumtelepülések egyben turisztikai csomópontként is funkcionálnak, és relatíve nagy volumenű keresletükön osztoznak a körülöttük elhelyezkedő, szatellit településekkel, ezzel különböző turisztikai kapcsolatok hálózatát hozva létre az agglomerációs zónákon belül. A budapesti agglomeráció számos olyan, Budapesten kívül elhelyezkedő településsel rendelkezik, amelyek a turisztikai kapcsolódási pontok által speciális kettős szerephez jutnak a területen belül. Egyrészt, ha a kereslet bázisát a budapesti lakosság adja, akkor önálló desztinációként tekinthetünk rájuk, mivel a városban élők szívesen kirándulnak kikapcsolódásképpen a közeli kisebb városokba, falvakba. Másrészt, ha a kereslet bázisát a centrumtelepülésre ellátogató – túlnyomó többségben külföldi – turisták alkotják, akkor sokkal inkább szatellit településként tekinthetünk ezekre a helységekre. A budapesti agglomeráció példájánál maradv Szentendre vagy Gödöllő az esetek igen kevés hányadában képezi a külföldi turisták elsődleges turisztikai célpontját, sokkal inkább a Budapestre tett látogatásuk során keresik fel ezeket a településeket. Ebben az esetben a szatellit városok speciális helyzetükből adódóan részesednek Budapest keresletéből. Ez a kapcsolat a centrumvárosnak és a szatellit településeknek is igen gyümölcsöző, mert lehet, hogy a külföldi turista a Budapesten kívüli egynapos kirándulása(i) miatt tölt el még egy (vagy két) éjszakát pluszban fővárosi szálláshelyén, amely jelentős bevételeket generálhat. Másrészt a szatellit települések nem biztos, hogy önálló desztinációként is megállnák a helyüket, ha nem egy nagyváros közvetlen földrajzi közelségében helyezkednének el, viszont a nagyváros árnyékában megbújva versenyelőnyhöz juthatnak.

Bármilyen aspektusból is tekintünk az agglomeráción belüli turisztikai mozgásokra és a nagyvárosok, valamint a kisebb települések kapcsolatára, nem lehet figyelmen kívül hagyni az agglomerációs sajátosságokat. Legyen az agglomerációs település önálló desztináció, vagy szatellit település, mindkét esetben kiemelkedő szereppel bír a turisztikai kereslet kielégítésére hivatott infrastruktúra megléte. A budapesti agglomerációban fontos előtérbe helyezni a HÉV vonalak kiépítettségét, melyeket az agglomerációban élő lakosság mindennapi használatán túl a turisták, a kirándulók és a látogatók ugyancsak szívesen igénybe vesznek. Budapest és a budapesti agglomeráció speciális elhelyezkedése kiváló lehetőséget biztosít a Dunán történő hajós közlekedés megvalósításában is, amely folyamatosan fejlődik, és jó alternatívát kínál a közúti közlekedés helyett.

Az agglomerációs zónában Budapesten kívül elhelyezkedő települések szimbiózisban élnek a fővárossal, hiszen egyrészt kiegészítik a kulturális turisztikai élményeket, másrészt a természet közelsége miatt kiváló szabadidős és rekreációs tevékenységekhez biztosítanak színteret. Azonban, ahogy a többnyire egynapos kirándulások, úgy az üdülőkben eltöltött szabadidő sem generál kereskedelmi szálláshelyigényes vendégforgalmat, így láthatatlan turizmus valósul meg ezeken a településeken. Szentendre kiváló példa a budapesti agglomerációban megvalósuló nem konvencionális turizmus jelenségére, mivel a többszázazresre becsült látogatóforgalom, alig 20-25% körüli kereskedelmi férőhelykapacitás-kihasználtságot generál, miközben az üdülőállománya a legnagyobb mértékben növekedett a budapesti agglomeráción belül. A szolgáltatók úgy vélik, hogy a szálláshelyek fejlesztése enyhítene Szentendre turizmusának nehézségein, amely vitára adhat okot, hiszen a férőhelyek bővítése nem indokolt a férőhelykapacitás-kihasználtság adatok alapján, ugyanakkor érdemes tanulságként megjegyezni, hogy a jól „bejárattott” wellness szállodával is rendelkező Visegrád százezres vendégéjszaka nagyságrendű forgalommal büszkélkedhet. Figyelemre méltó, hogy Szentendre egyetlen SPA szolgáltatásokat is nyújtó 4 csillagos szállodája iránt ugyancsak évről évre növekszik a kereslet. Mivel a látogatók térbeli

elhelyezkedése erősen koncentrált, a megfelelő minőségű szálláshelyek számának bővítése mellett, attrakciófejlesztéssel szintén hosszabb tartózkodásra lehetne ösztönözni a látogatókat, amellyel növekedhetne Szentendrén a vendégéjszaka-szám, valamint a vállalkozók és az önkormányzat bevétele is.

Irodalom

- Asero, V. (2009): Tourism development and the ‘hidden’ phenomenon. *The Annals of “Dunarea de Jos” University of Galati Fascicle I – Economics and Applied Informatics*, 15. pp. 29-32
- Beluszky P. (1999): A budapesti agglomeráció kialakulása. In: Barta Gy.-Beluszky P. (szerk.) *Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban*. Regionális Kutatási Alapítvány, Budapest 27-68 o.
- De Cantis, S., Parroco, A. M., Ferrante, M., Vaccina F. (2015): Unobserved Tourism, *Annals of Tourism Research*, 50. pp. 1-18.
- Dövényi Z., Kovács Z. (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi értesítő*, 48. 1-2. 33-57 o.
- Edwards, D, Griffin, T., Hayllar, B. (2008): Urban Tourism Research Developing an Agenda. *Annals of Tourism Research*, 35, 4, pp. 1032–1052,
- Enyedi Gy. (1984): Az urbanizációs ciklus és a magyar településhálózat átalakulása. Akadémiai székfoglaló 1982. December 6. In: Tolnai M. (szerk.) *Értekezések Emlékezések Akadémiai Kiadó*, Budapest 7-18 o.
- Hall, M., Müller, D. (2004): Tourism, Mobility and Second Homes Between Elite Landscape and Common Ground. *Channel View Publications*, Clevedon, pp. 234-238.
- Ilyés N. (2016): Turizmus Budapest árnyékában: Láthatatlan turisták Szentendrén *TDK dolgozat*, Budapesti Corvinus Egyetem.
- Központi Statisztikai Hivatal [KSH] (2016): *Jelentés a turizmus és vendéglátás teljesítményéről*, 2016, KSH, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal [KSH] (2017): Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma Szentendrén 2016-ban adattábla. *Tájékoztatósi adatbázis*, KSH, Budapest.
- Michalkó G. (1999): *A városi turizmus elmélete és gyakorlata*, MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Budapest, 22-25 o.
- Michalkó G., Balizs D., Kiss É., Faragóné Huszár Sz., Sik A., Karácsonyi D. (2017): A vidékiesség vonzásában: A nagyvárosi agglomerációk láthatatlan turizmusa Magyarországon. *Tér és Társadalom*. 31. (3.). 44–61. o.
- Michalkó G., Kádár B., Gede M., Balizs D., Kondor A., Ilyés N. (2016): A budapesti agglomeráció szatellitizmusának környezeti hatásai In: Sikos T T, Tiner T (szerk., 2016) *Tájak, régiók, települések térben és időben: tanulmánykötet Beluszky Pál 80. születésnapjára*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó 241-257 o.

Michalkó G., Rátz T. (2013): Rejtett dimenziók a Kárpát-medence turizmusában, In: *Kárpát-medence: természet, társadalom, gazdaság* Bocskai István Gimnázium Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, Szerencs. 463-476 o.

Page, S. (1995): *Urban tourism*. Routledge, London.

Selby, M. (2004): *Understanding Urban Tourism. Image, Culture and Experience*. I.B. Tauris, London.

Scuttari, A., Lucia, M. D., Umberto, M. (2013): Integrated planning for sustainable tourism and mobility. A tourism traffic analysis in Italy's South Tyrol region, *Journal of Sustainable Tourism*, pp. 614-637.

Vepsäläinen, M., Pitkänen, K. (2010): Second home countryside. Representations of the rural in Finnish popular discourses. *Journal of Rural Studies*. 26. pp. 194–204.

Wynen, J. (2013): Explaining travel distance during same-day visits, *Tourism Management*, Vol. 36. pp. 133-140.

Zeng, D., Zhu, X. (2011): Tourism and industrial agglomeration. *The Japanese Economic Review*. 62. 4. pp. 537–561.

<http://kultstat2015.emmi.gov.hu/publikus-aggregator> (Emberi Erőforrások Minisztériuma honlapja 2016: Kulturális Statisztikai Rendszer) Letöltés: 2016.03.20

<http://www.magyarokzlony.hu/dokumentumok/124d15fd8a73faa40f48136917fe7e9e5eb04e50/megtekintes> (Magyar Közlöny 2017. évi 131. szám) Letöltés: 2017.08.20.

http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/15/15_osszef.pdf Letöltés: 2017.06.12

<http://www.terport.hu/kiemelt-tersegek/budapesti-agglomeracio> (Budapesti agglomeráció) Letöltés: 2017.05.01.